

ZARZĄDZANIE PŁYNNOŚCIĄ PODMIOTÓW BUDOWLANYCH W KONTEKŚCIE WPROWADZENIA PRZEZ POLSKIEGO USTAWODAWCĘ MECHANIZMU PODZIELONEJ PŁATNOŚCI

Izabela Szerszeniewska¹

Politechnika Częstochowska
Wydział Zarządzania

Streszczenie: Implementacja mechanizmu podzielonej płatności budzi niepokój wśród przedsiębiorców z branży budowlanej, którzy obawiają się utraty płynności finansowej. Publikacja ma na celu prezentację wybranego elementu zarządzania ryzykiem w postaci rozwiązania eliminującego ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw w wyniku wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności. Przedstawione w artykule teoretyczne rozważania posiadają komplementarną funkcję wobec otrzymanych wyników ankiety. Badanie ankietowe przeprowadzone zostało na członkach Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa, którzy są właścicielami lub współwłaścicielami małych i średnich przedsiębiorstw budowlanych. Respondenci wyselekcjonowani do procedury badawczej musieli również pełnić w przeszłości funkcje inspektora nadzoru inwestorskiego nadzorującego roboty budowlane rozliczane na podstawie faktur częściowych.

Słowa kluczowe: budownictwo, mechanizm podzielonej płatności, zarządzanie ryzykiem

DOI: 10.17512/znpcz.2019.3.13

Wprowadzenie

Dnia 1 lipca 2018 r. weszła w życie Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, która warunkuje dobrowolne stosowanie split payment (mechanizmu podzielonej płatności) (Dz.U. 2018 poz. 62). Istota mechanizmu podzielonej płatności polega na możliwości przekazania przez płatnika wynagrodzenia należnego usługodawcy w postaci kwoty netto na rachunek bieżący osoby świadczącej usługę oraz kwoty stanowiącej równowartość podatku od towarów i usług na rachunek VAT (Godlewska 2018, s. 34). Wprowadzenie split payment miało na celu uszczelnienie systemu VAT oraz zwiększenie ochrony transakcji realizowanych między podatnikami, co można przeczytać w komunikacie zamieszczonym na stronie internetowej Ministerstwa Finansów (Ministerstwo Finansów 2019). Z podobnych powodów model mechanizmu podzielonej płatności został zaimplementowany w Czechach, Turcji oraz we Włoszech (PwC

¹ Izabela Szerszeniewska, mgr inż., szerszeniewskaiza@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4127-3086

2015). Skorzystanie przez usługobiorcę ze split payment implikuje określone reperkusje dla usługodawcy oraz nabywcy (Godlewska 2018, s. 34). M. Godlewska akcentuje zarówno pozytywne, jak i pejoratywne konsekwencje wprowadzenia mechanizmu podzielonej płatności (Godlewska 2018, s. 34). W publikacji M. Rzeszutek oraz Ł. Szydełko model split payment – w opinii autorki niniejszego artykułu – przedstawiany jest natomiast jako główny determinant ryzyka utraty zdolności organizacji do spłaty zobowiązań. Autorka prezentuje również pogląd, że zagrożenia dla przedsiębiorstw budowlanych związane z mechanizmem podzielonej płatności mogą stanowić asumpt do rozpatrywania analizowanych zagadnień w kontekście problematyki zarządzania ryzykiem.

W związku z powyższym publikacja ma na celu prezentację wybranego elementu zarządzania ryzykiem w postaci rozwiązania eliminującego ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw w rezultacie wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności. Przedstawione w artykule teoretyczne rozważania posiadają komplementarną funkcję wobec otrzymanych wyników ankiety. Badanie ankietowe przeprowadzone zostało na członkach Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa, którzy są właścicielami lub współwłaścicielami małych i średnich przedsiębiorstw budowlanych. Respondenci wyselekcjonowani do procedury badawczej musieli również pełnić w przeszłości funkcje inspektora nadzoru inwestorskiego nadzorującego roboty budowlane rozliczane na podstawie faktur częściowych.

Mechanizm podzielonej płatności

Genezy modelu mechanizmu podzielonej płatności upatrywać należy w rozwiązaniach biznesowych (Tratkiewicz 2017, s. 476). T. Tratkiewicz podkreśla multilateralną możliwość stosowania podziału płatności w obrocie gospodarczym (Tratkiewicz 2017, s. 476). Autor przywołanej publikacji uzasadnia swoją tezę możliwością rozliczenia się – w ramach tej samej usługi – nabywcy (inwestora) z usługodawcą jednocześnie w formie bezgotówkowej, jak i gotówkowej. W tonie komplementarnym – wobec przywołanego przykładu wykorzystania podziału płatności w obrocie gospodarczym – zachowany jest również pogląd T. Tratkiewicza o możliwości równoczesnego wykorzystywania karty debetowej i kredytowej do udzielanych klientom banków limitów (Tratkiewicz 2017, s. 476). Autor twierdzi bowiem, że podzielona płatność – w ujęciu podatkowym – nie może być rozpatrywana w kategorii rozwiązań proklienckich (Tratkiewicz 2017, s. 477). Wprowadzenie split payment – według T. Tratkiewicza – warunkuje natomiast bezpieczeństwo poboru podatku VAT (Tratkiewicz 2017, s. 477).

Podzielona płatność stosowana w rozliczeniach podatkowych znalazła zastosowanie praktyczne (Tratkiewicz 2017, s. 477). Potwierdzeniem słuszności niniejszej konstatacji są dane pochodzące z raportu przeprowadzonego przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organisation for Economic Co-operation and Development) w 2016 roku (OECD 2016, s. 53-58). Z treści prezentowanych przez OECD wynika bowiem, że już dwa lata temu split payment funkcjonował w krajach takich jak Włochy, Turcja, Korea Południowa czy Czechy (OECD 2016, s. 53-58).

W Czechach split payment został wdrożony jako rozwiązanie alternatywne wobec odpowiedzialności solidarnej nabywcy za zobowiązania podatkowe sprzedawcy (PwC 2015, s. 10). Czeski model mechanizmu podzielonej płatności jest jednak fakultatywnym wariantem rozliczenia (PwC 2015, s. 10). Wprowadzona w Czechach zasada odpowiedzialności solidarnej za zobowiązania z tytułu VAT stanowi ekwiwalentne rozwiązanie w stosunku do polskiej koncepcji wyrażonej literalnie w treści Ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018 poz. 62). W przypadku nieskorzystania przez nabywcę z mechanizmu podzielonej płatności może on zostać zobowiązany do uregulowania – niezapłaconego przez usługodawcę – podatku od towarów i usług (PwC 2015, s. 10).

Decyzja wykonawcza Rady Unii Europejskiej 2015/1401 upoważniła włoskiego ustawodawcę do implementacji obligatoryjnego obowiązku wpłacania VAT (podatku od wartości dodanej z tytułu dostaw na rzecz podmiotów prawa publicznego) na wyodrębnione konto bankowe administracji podatkowej (2017/0078 NLE). Przedmiotowy akt prawny był następstwem wniosku przedstawionego Komisji Europejskiej przez Włochy w 2014 roku (2017/0078 NLE). Rząd włoski – poprzez wprowadzenie mechanizmu podzielonej płatności – chciał ograniczyć proceder wyłudzenia VAT w przypadku usług i dostaw dla publicznej administracji (2017/0078 NLE). W latach 2011-2013 luka podatkowa dla Włoch oscylowała na poziomie 31,7-33,6% (EC 2015, s. 63). 16 lutego 2017 r. Republika Włoska wnioskuje o możliwość dalszego stosowania odstępstwa od artykułów 226 oraz 206 dyrektywy 2006/112/WE odnoszących się do reguł fakturowania oraz płatności VAT (2017/0078 NLE). Ze sprawozdania przedłożonego przez Włochy w 2016 roku wynika bowiem, że wdrożony model mechanizmu podzielonej płatności powoduje wzrost dochodów z tytułu podatku od towarów i usług (2017/0078 NLE). Analiza funkcjonowania włoskiego wariantu split payment wykazała, że przedmiotowy model rozliczenia podatkowego przyniósł budżetowi państwa dodatkowo blisko 1 mld euro (Lapcorella 2015, s. 6-7). Przedstawiony Komisji Europejskiej dokument – potwierdzający spełnienie warunku wskazanego literalnie w art. 3 ust. 2 decyzji wykonawczej Rady (UE) 2015/1401 – zawiera ponadto informację, że split payment nie wpływa pejoratywnie na proces zwrotu podatku VAT (2017/0078 NLE). Należy jednak zauważyć, że wdrożeniu mechanizmu podzielonej płatności towarzyszyła krytyka ze strony przedsiębiorców, zwłaszcza przedstawicieli sektora budowlanego (PwC 2015, s. 11). Podnosili oni bowiem głosy, że split payment wymusi na przedsiębiorstwach budowlanych – świadczących usługi na rzecz podmiotów prawa publicznego – konieczność płacenia np. sprzedawcom materiałów budowlanych kwoty uwzględniającej podatek VAT, podczas gdy równocześnie nie będą go dostawać od nabywcy usługi (PwC 2015, s. 11). W opinii włoskich przedsiębiorców doprowadzi to do sytuacji, w której zwiększy się wartość podatku VAT podlegająca zwrotowi przez administrację podatkową (PwC 2015, s. 11). W kontekście – przekraczającego 3 miesiące – terminu zwrotu podatku od towarów i usług dysponowanie środkami finansowymi wydaje się zatem być utrudnione (Tratkiewicz 2017, s. 481).

W Korei Południowej także dokonano implementacji modelu podzielonej płatności, natomiast stosowany jest on w ograniczonym zakresie (OECD 2016, s. 53-58). Wariant

koreański funkcjonuje bowiem tylko w odniesieniu do dostaw określonych towarów, np. złota o zawartości innych metali w swoim składzie oscylującym na poziomie 0-0,5% (OECD 2016, s. 53-58).

Model split payment w Turcji dotyczy usług świadczonych w zakresie budownictwa, nadzoru budowlanego, drukarstwa (PwC 2015, s. 11). Turecki mechanizm podzielonej płatności stosowany jest również w przypadku dostaw odpadów oraz złomu, jak również usług świadczonych na rzecz przedsiębiorstw turystycznych (PwC 2015, s. 11). Z obligatoryjnego obowiązku stosowania split payment zwolnieni są podatnicy realizujący transakcje, których wartość odpowiada maksymalnie kwocie jednego tysiąca lir tureckich (PwC 2015, s. 11). Fakultatywny wymóg stosowania mechanizmu podzielonej płatności funkcjonuje również w odniesieniu do wybranych podmiotów, np. banków (PwC 2015, s. 11). Charakterystyczną cechą rozwiązania przyjętego w Turcji – odróżniającą przedmiotowy wariant od zaprezentowanych powyżej modeli split payment – jest rozłożenie zobowiązania z tytułu podatku VAT zarówno na usługodawcę, jak i na usługobiorcę (PwC 2015, s. 11).

Z perspektywy przywołanych działań podjętych przez administrację rządową państw mechanizm podzielonej płatności może być uznany za uniwersalistyczne rozwiązanie problemu pozyskania dodatkowych środków budżetowych. Pejoratywne doświadczenia Bułgarii związane z funkcjonowaniem split payment (Tratkiewicz 2017, s. 482) wskazują jednak na dychotomiczny charakter analizowanego modelu rozliczeń. Wariant bułgarski skutkował bowiem – przez swoje główne założenia (wyłączenie spod zasady odpowiedzialności solidarnej, przyspieszony termin zwrotu podatku) – intensyfikacją procederu tak zwanych oszustw karuzelowych (Tratkiewicz 2017, s. 482).

Ogólne rozważania na temat funkcjonowania modelu split payment w poszczególnych krajach dają możliwość przeanalizowania problematyki zarządzania ryzykiem w budownictwie w kontekście wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności. Mogą również stanowić asumpt do rozpatrywania publikacji z perspektywy doświadczeń innych państw.

Zarządzanie ryzykiem w budownictwie w kontekście wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności

P.K. Dey oraz S.O. Ogulana przedstawiają tezę, że budownictwo jest najbardziej ryzykownym działem gospodarki (Dey, Ogulana 2004, s. 334). Warto podkreślić jednak, że ryzyko stanowi przedmiot badań wielu dziedzin naukowych (Bac 2007, s. 190). Dla dalszych rozważań istotne wydają się zatem konstatacje na temat różnych definicji ryzyka. S. Mierzejewska uznaje ryzyko za „wskaźnik stanu lub zdarzenia, którego rezultatem mogą być straty” (cyt. za: Mierzejewska 2017, s. 40). P. Kokot-Stępień definiuje ryzyko jako niebezpieczeństwo będące następstwem podjęcia określonej decyzji lub wystąpienia danego zdarzenia (Kokot-Stępień 2010, s. 533-544). K. Jajuga prezentuje między innymi pogląd, że ryzyko jest możliwością uzyskania korzystnego dla organizacji efektu (Jajuga 2007, s. 9-14). W odmiennym względem przywołanego twierdzenia tonie zachowane są tezy Z. Ostraszewskiej

oraz A. Zachorowskiej. Autorki przedstawiają bowiem problematykę ryzyka w kategorii działań przynoszących straty dla przedsiębiorstwa lub niemożności osiągnięcia zamierzonych celów (Mierzejewska 2017, s. 40). Amerykańska organizacja, która zrzesza aktuariuszy (Casualty Actuarial Society – CAS), jest inicjatorem propozycji podziału ryzyka na cztery typy (CAS 2003, s. 9-10): ryzyka operacyjne, ryzyka finansowe, ryzyka zagrożeń oraz ryzyka strategiczne. K. Kazojć oraz P. Woźniak – w oparciu o prace naukowe W. Tarczyńskiego, M. Mojsiewicza, G. Crawforda oraz B. Sen – prezentują natomiast klasyfikację ryzyka, w której wyodrębniono:

- ryzyko specyficzne, w przypadku którego istnieje możliwość jego dywersyfikacji oraz kontroli (Crawford, Sen 2002, s. 77-79);
- ryzyko systematyczne, determinowane przez czynniki zewnętrzne mające wpływ na organizację (Mojsiewicz, Tarczyński 2001, s. 16).

A. Korombel prezentuje tezę, że „podjęcie próby przekształcenia niepewności w jak najbardziej wymierne ryzyko” przy wykorzystaniu różnych narzędzi jest wspólnym celem wszystkich dyscyplin naukowych (cyt. za: Korombel 2013, s. 14). W przypadku budownictwa ryzyko jest nieodłącznym elementem przedsięwzięcia budowlanego. Zagadnienie zarządzania ryzykiem – zgodnie z twierdzeniem D. Skorupki – należy natomiast rozpatrywać jako proces, na który składają się działania polegające na rozpoznawaniu, ocenie, monitorowaniu oraz ograniczaniu ryzyka występującego podczas realizacji inwestycji (Skorupka 2008, s. 120). Według J. Oehmena, A. Olechowski, C.R. Kenleyca oraz M. Ben-Dayada zarządzanie ryzykiem daje większe korzyści dla przedsiębiorców, co przekłada się na możliwość osiągnięcia sukcesu przez organizacje na poziomie globalnym (Lamei Hu, Honghua Wu 2016, s. 674).

Poglądy na temat ryzyka występującego w budownictwie implikują możliwość analizy przedmiotowego zagadnienia w kontekście wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę *split payment*. Autorka niniejszej publikacji formułuje bowiem opinię, że zagrożenia dla przedsiębiorstw budowlanych związane z mechanizmem podzielonej płatności mogą stanowić podstawę do rozpatrywania analizowanych zagadnień w kontekście problematyki zarządzania ryzykiem.

Wprowadzenie przez polski rząd mechanizmu podzielonej płatności zapoczątkowało – wśród przedstawicieli branży budowlanej – ożywiony dyskurs na temat *split payment* (Godlewska 2018, s. 35). Wielu rodzimych przedsiębiorców – reprezentujących tak zwane branże wrażliwe – obawia się, że sytuacja ich przedsiębiorstw może się pogorszyć z uwagi na przyjęcie przez ustawodawcę obligatoryjnego modelu *split payment* (Godlewska 2018, s. 34). Należy podkreślić bowiem fakt, że Ministerstwo Finansów pracuje już nad obowiązkowym objęciem przedmiotowym sposobem rozliczenia sektorów gospodarki, w których stosowane jest obecnie odwrotne obciążenie VAT (Witwicka 2018). Niepokój przedsiębiorców podziela również wielu ekspertów z dziedziny nauk ekonomicznych (Godlewska 2018, s. 35). Głoszą oni konstatację, że mechanizm podzielonej płatności powoduje problemy z płynnością finansową przedsiębiorstw (Godlewska 2018, s. 35). Zgodnie z literalnym brzmieniem artykułu 108b *Ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw* przekazanie środków

finansowych z rachunku VAT podatnika na wybrany przez niego rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej lub rachunek bankowy warunkowane jest bowiem postanowieniem naczelnika urzędu skarbowego (Dz.U. 2018 poz. 62). Warto jednocześnie zauważyć, że tylko od subiektywnej oceny naczelnika urzędu skarbowego (wyrazem której jest treść przywołanego postanowienia) zależy wysokość środków, jaka ma zostać przekazana organizacji podlegającej obowiązkowi podatkowemu (Dz.U. 2018 poz. 62). Przedsiębiorca będzie mógł zatem dysponować środkami zgromadzonymi na rachunku VAT dopiero po 60 dniach (naczelnik urzędu skarbowego ma 60 dni na wydanie postanowienia w sprawie złożenia dyspozycji przelewu środków pieniężnych z rachunku VAT) (Dz.U. 2018 poz. 62). Według T. Tratkiewicza przedmiotowy model rozliczeń nie ma indyferentnego wpływu na finanse przedsiębiorstw (Tratkiewicz 2017, s. 482). W komplementarnym wobec twierdzenia Tomasza Tratkiewicza tonie zachowane są tezy stawiane przez M. Rzeszutek oraz Ł. Szydełko. Wspomniani autorzy postulują pogląd, że podatek od towarów i usług pełni kluczową rolę w procesie zarządzania płynnością finansową organizacji (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328). M. Rzeszutek oraz Ł. Szydełko głoszą bowiem tezę, że implementacja mechanizmu podzielonej płatności skutkuje ograniczeniami w rozporządzaniu należnym VAT-em, co wpływa negatywnie na bieżącą spłatę zobowiązań w przedsiębiorstwie (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328). W zaistniałej sytuacji relewantnym działaniem jest wprowadzenie procedur ograniczających ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328). Przedmiotowe procedury – w opinii K. Kreczmańskiej-Gigol – powinny uwzględniać:

- dysponowanie informacjami celem optymalizacji wykorzystania środków pieniężnych,
- permanentne kontrolowanie ryzyka utraty płynności finansowej przez przedsiębiorstwa,
- proces zarządzania saldami rachunków bankowych,
- weryfikowanie transakcji finansowych,
- monitorowanie zobowiązań oraz należności,
- prognozy przepływów pieniężnych (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328).

M. Rzeszutek oraz Ł. Szydełko postulują koncepcję, że minimalizowanie ryzyka utraty płynności przez organizacje można osiągnąć, stosując odpowiednie modele zarządzania gotówką oraz strategię zarządzania środkami pieniężnymi (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328). G. Michalski prezentuje podział strategii zarządzania środkami pieniężnymi na trzy rodzaje:

- strategię umiarkowaną (opartą na koncepcji utrzymywania środków pieniężnych w organizacji na średnim poziomie);
- strategię agresywną (charakteryzowaną minimalnym poziomem środków pieniężnych w przedsiębiorstwie, który warunkowany jest przyjętą strategią finansową organizacji);
- strategię konserwatywną (bazującą na założeniu, że w przedsiębiorstwie utrzymywany jest wysoki poziom środków pieniężnych) (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 328).

Problematyką modeli zarządzania gotówką zajęła się natomiast K. Kreczmańska-Gigol, która wyodrębniła następujące metody zarządzania środkami pieniężnymi:

- metody, w których rachunki bankowe stosowane są w celu zwiększenia efektywności w procesie zarządzania gotówką, jak również koordynacji zasobów pieniężnych zgromadzonych na różnych rachunkach bankowych;
- metody, które wykorzystują automatyzację kontroli wpłat oraz elektroniczne systemy bankowe do podnoszenia bieżącej alokacji wpływów;
- metody oparte na koncepcji zapobiegania „mrożeniu środków pieniężnych” w odniesieniu do wybranych składników aktywów;
- metody charakteryzujące się optymalizacją wykorzystania nadwyżek środków pieniężnych;
- metody, które zapewniają prawidłowe i terminowe rozliczenie zobowiązań względem usługobiorców;
- metody zarządzania „środkami pieniężnymi w drodze” (cyt. za: Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 329);
- metody bazujące na prognozach wydatków oraz wpływów;
- metody umożliwiające lokowanie okresowych nadwyżek środków pieniężnych oraz regulację ich tymczasowych niedoborów;
- metody, które dają możliwość dopasowania wydatków oraz wpływów pieniężnych;
- metody, które umożliwiają przyspieszenie wpływów pieniężnych (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 329-330).

Przywołane w publikacji pt. *Metoda podzielonej płatności i jej wpływ na zarządzanie płynnością finansową przedsiębiorstwa – wybrane aspekty* modele zarządzania gotówką oraz strategię zarządzania środkami pieniężnymi mogą w praktyce – w opinii M. Rzeszutek oraz Ł. Szydełko – okazać się nieefektywne (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 330). Autorzy przedmiotowego artykułu wyrażają bowiem konstatację, że ograniczone dysponowanie środkami zgromadzonymi na rachunku VAT implikuje konieczność zwiększenia kapitału własnego oraz/lub skorzystania z kapitału obcego (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 330). Tym samym – w opinii tych autorów – przedsiębiorcy zostaną zmuszeni do zaciągania dodatkowych zobowiązań (w formie kredytów lub pożyczek) (Rzeszutek, Szydełko 2018, s. 330).

Metodyka badawcza

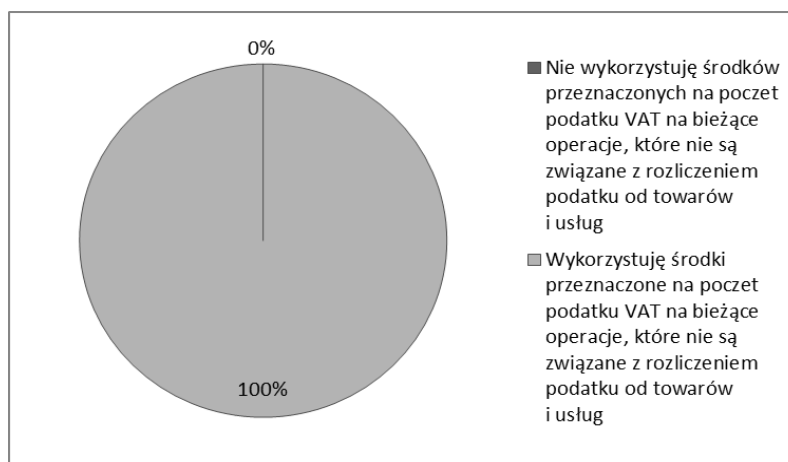
Zdaniem autorki niniejszej publikacji problemy związane z wprowadzeniem przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności powinny stanowić zachętę do poszukiwania rozwiązań administracyjnych, które pozwoliłyby – w istniejącej sytuacji – zmarginalizować ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw. Izabela Szerszeniewska wyraża bowiem przekonanie, że negatywny wpływ implementacji *split payment* na finanse przedsiębiorstw może być niwelowany tylko poprzez połączenie odpowiednich działań w obrębie określonej organizacji z probiznesowymi rozwiązaniami legislacyjnymi. Autorka podjęła zatem próbę przedstawienia elementu zarządzania ryzykiem w postaci rozwiązania eliminującego ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw w wyniku wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności. Przeprowadzona przez

Izabelę Szerszeniewską ankietę miała na celu ustalenie tego, czy rozliczenie usług budowlanych na podstawie faktur częściowych może być uznawane – w opinii członków Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa – za rozwiązanie marginalizujące lub eliminujące negatywny wpływ implementacji *split payment* na płynność finansową polskich przedsiębiorstw. Respondenci – przed przystąpieniem do procedury badawczej – zostali zapoznani z literalnym brzmieniem rozdziału 1a *Ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2018 poz. 62).

Ankieta została przeprowadzona na 50 członkach Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa, którzy są właścicielami lub współwłaścicielami małych i średnich przedsiębiorstw budowlanych oraz pełnili w przeszłości samodzielne funkcje techniczne w budownictwie (w rozumieniu art. 12 *Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 czerwca 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo budowlane*), polegające na „wykonywaniu nadzoru inwestorskiego” (Dz.U. 2018 poz. 1202, art. 12). Badanie ankietowe przeprowadzone zostało na początku grudnia 2018 roku. Zastosowana w ankiecie terminologia dostosowana została do wykształcenia oraz doświadczenia zawodowego respondentów. Ankietowani członkowie Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa mieli zaznaczyć symbolem okręgu propozycję odpowiedzi, z którą się zgadzają.

Wyniki badania ankietowego

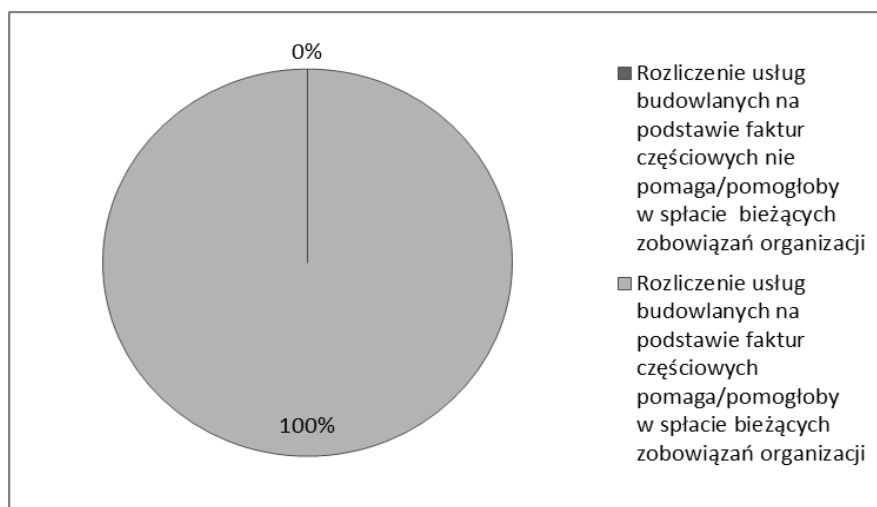
Wszyscy uczestnicy badania wykorzystują środki przeznaczone na poczet podatku VAT na bieżące operacje, które nie są związane z rozliczeniem podatku od towarów i usług. 100% ankietowanych na pytanie numer 1 odpowiedziało zatem w sposób twierdzący, co prezentuje poniższy wykres kołowy (*Rysunek 1*).

Rysunek 1. Wykorzystywanie przez respondentów środków przeznaczonych na poczet podatku VAT na bieżące operacje, które nie są związane z rozliczeniem podatku od towarów i usług

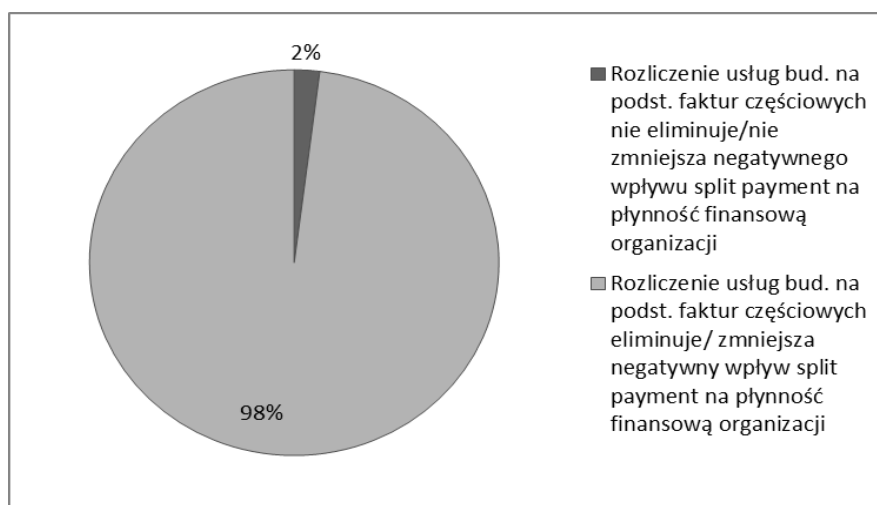
Źródło: Opracowanie własne

Kolejny etap ankiety obejmował pytanie: „Czy według Pani/Pana rozliczenie usług budowlanych na podstawie faktur częściowych pomaga/pomogłoby Pani/Panu – jako wykonawcy robót budowlanych – w spłacie bieżących zobowiązań?”. W przypadku przedmiotowego pytania wszyscy respondenci zaznaczyli odpowiedź „tak”, co zostało przedstawione na poniższym wykresie (Rysunek 2).

Rysunek 2. Określenie wpływu rozliczenia usług budowlanych na podstawie faktur częściowych na płynność finansową przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne

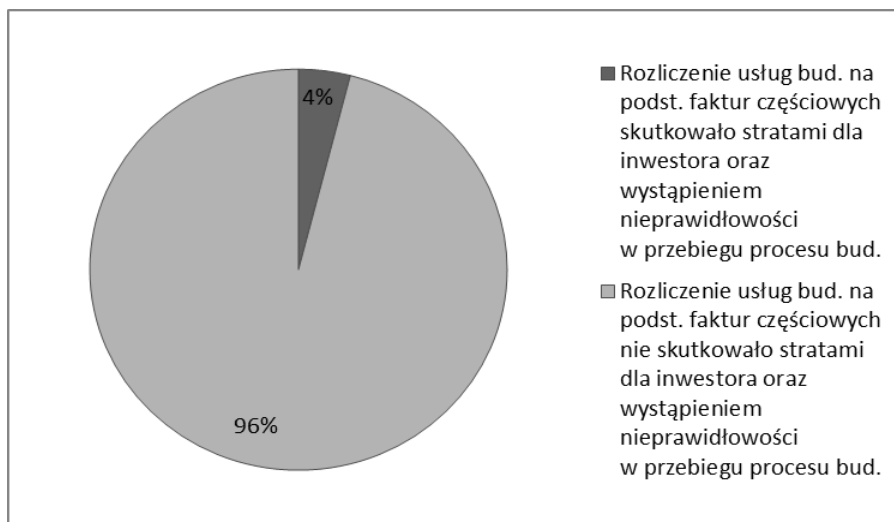

Rysunek 3. Odpowiedzi respondentów dotyczące uznania rozliczenia usług budowlanych na podstawie faktur częściowych za rozwiązanie marginalizujące lub eliminujące negatywny wpływ implementacji split payment na płynność finansową polskich przedsiębiorstw

Źródło: Opracowanie własne

Analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie numer 3 ankiety miała na celu próbę udowodnienia tezy (głoszonej przez autorkę artykułu), że rozliczenie usług budowlanych na podstawie faktur częściowych może być uznawane za rozwiązanie marginalizujące lub eliminujące negatywny wpływ implementacji *split payment* na płynność finansową polskich przedsiębiorstw. Procentowy udział odpowiedzi uczestników badania prezentował się następująco: „tak” – 98% ankietowanych, „nie” – 2% badanych. Wyniki trzeciego pytania badania ankietowego prezentuje powyższy wykres kołowy (Rysunek 3).

W ostatnim pytaniu ankiety 48 respondentów (96%) zaznaczyło odpowiedź „nie”. Wybór odpowiedzi członków Śląskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa został przedstawiony na wykresie (Rysunek 4).

Rysunek 4. Doświadczenia respondentów związane z poniesieniem strat przez inwestora oraz nieprawidłowym przebiegiem procesu budowlanego w wyniku rozliczenia usług budowlanych na podstawie faktur częściowych

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ankietowe składało się z czterech pytań wraz z sugestiami odpowiedzi. W oparciu o wyniki procedury badawczej autorka niniejszego artykułu przedstawiła propozycję elementu zarządzania ryzykiem w postaci rozwiązania eliminującego ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw w związku z wprowadzeniem przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności.

Podsumowanie oraz wnioski z badania

Odpowiedzi udzielone na pytania ankietowe świadczą – według autorki niniejszego artykułu – o możliwości wystąpienia ryzyka utraty płynności finansowej

przedsiębiorstw w wyniku wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę obligatoryjnego mechanizmu podzielonej płatności. Wszyscy respondenci wykorzystywali bowiem środki przeznaczone na poczet podatku VAT na spłatę bieżących zobowiązań. Ograniczone dysponowanie środkami zgromadzonymi na rachunku VAT – będące następstwem implementacji *split payment* – w inherentny sposób wpływa więc na płynność finansową organizacji. Wyniki uzyskane z odpowiedzi na pierwsze pytanie ankiety stanowiły powód do podjęcia próby udowodnienia tezy (głoszonej przez Izabelę Szerszeniewską), że rozliczenie usług budowlanych na podstawie faktur częściowych może być uznawane za rozwiązanie marginalizujące lub eliminujące negatywny wpływ implementacji *split payment* na finanse przedsiębiorstw. Rozważania autorki – mające doprowadzić ją do osiągnięcia określonych zamierzeń badawczych – musiały rozpocząć się zatem (w opinii autorki) od określenia wpływu rozliczenia usług budowlanych na podstawie faktur częściowych na płynność finansową przedsiębiorstw. Wyniki badania ankietowego w przedmiotowym zakresie potwierdziły fakt, iż otrzymanie zapłaty za określony etap prac budowlanych pomaga wykonawcom robót budowlanych w spłacie bieżących zobowiązań. Obligatoryjne uwzględnienie w dokumentacji przetargowej zapisów o rozliczeniu usług budowlanych na podstawie faktur częściowych – zdaniem Izabeli Szerszeniewskiej – może być traktowane w kategorii elementu zarządzania ryzykiem w kontekście wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności. Autorka wyraża bowiem przekonanie, że negatywny wpływ wdrożenia *split payment* na finanse przedsiębiorstw może być niwelowany tylko poprzez połączenie odpowiednich działań w obrębie określonej organizacji z probiznesowymi rozwiązaniami legislacyjnymi. Warto jednocześnie podkreślić, że większość respondentów (96% ankietowanych) nie doświadczyła – jako inspektor nadzoru inwestorskiego – sytuacji, w której rozliczenie usług budowlanych na podstawie faktur częściowych wpłynęło negatywnie na przebieg procesu budowlanego lub/oraz było przyczyną poniesienia strat przez inwestora. Przywołana propozycja elementu zarządzania ryzykiem w postaci rozwiązania eliminującego ryzyko utraty płynności finansowej przedsiębiorstw w wyniku wprowadzenia przez polskiego ustawodawcę mechanizmu podzielonej płatności – w opinii Izabeli Szerszeniewskiej – wydaje się zatem być bezpieczna dla inwestora. Autorka niniejszej publikacji suponuje jednak, że przeprowadzone badanie nie daje podstaw do jednoznacznej oceny wpływu rozliczenia usług budowlanych na podstawie faktur częściowych na przebieg procesu budowlanego.

Literatura

1. Bac M. (2007), *Zarządzanie ryzykiem w organizacjach*, <http://www.krakow.pte.pl> (dostęp: 06.11.2018).
2. CAS (2003), *Overview of Enterprise Risk Management*, Casualty Actuarial Society, Enterprise Risk Management Committee, <http://www.casact.org/research/erm/overview.pdf> (dostęp: 30.11.2018).
3. Crawford G., Sen B. (2002), *Instrumenty pochodne. Narzędzie podejmowania decyzji finansowych*, Liber, Warszawa.

4. Decyzja wykonawcza Rady upoważniająca Republikę Włoską do stosowania szczególnego środka stanowiącego odstępstwo od art. 206 i 226 dyrektywy 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (2017/0078/NLE).
5. Dey P., Ogunlana S. (2004), *Selection and Application of Risk Management Tools and Techniques for Build-Operate-Transfer Projects*, „Industrial Management & Data Systems”, Vol. 104, Issue 4. DOI: 10.1108/02635570410530748.
6. EC (2015), *Study to Quantify and Analyse the VAT Gap in the EU Member States. 2015 Report*, European Commission, Taxation and Customs Union, Warsaw, <https://ec.europa.eu> (dostęp: 27.11.2018).
7. Godlewska M. (2018), *Mechanizm podzielonej płatności VAT. Korzyści czy zagrożenia dla generalnych wykonawców?*, „Budownictwo i Prawo”, nr 1(85).
8. Jajuga K. (2007), *Zarządzanie ryzykiem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
9. Kazoń K., Woźniak P. (2012), *Zarządzanie ryzykiem podmiotów gospodarczych*, [w:] Kryk B. (red.), *Makro- i mikroekonomiczne zagadnienia gospodarowania, finansowania, zarządzania*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
10. Kokot-Stępień P. (2015), *Identyfikacja ryzyka jako kluczowy element zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie*, [w:] Gos W. (red.), *Rynek kapitałowy, wycena przedsiębiorstw, inwestycje*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
11. Korombel A. (2013), *Apetyt na ryzyko w zarządzaniu przedsiębiorstwami*, seria Monografie nr 268, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa.
12. Lamei Hu, Honghua Wu (2016), *Exploratory Study on Risk Management of State-owned Construction Enterprises in China*, „Engineering, Construction and Architectural Management”, Vol. 23, Issue 5. DOI: 10.1108/ECAM-05-2014-0064.
13. Lapecorella F. (2015), *Ex-post Assessment of the Split Payment and Reverse Charge Provisions: Preliminary Results and Methodical Approaches* Department of Finance Ministry of Economy and Finance Rome, <https://www.finanze.it/export/sites/finanze/it/content/Documenti/Varie/Corte-dei-conti-215-14-settembre-ore-19.38-3.pdf> (dostęp: 26.11.2018).
14. Mierzejewska S. (2017), *Zarządzanie ryzykiem*, „Inżynieria Przetwórstwa Spożywczego”, nr 2(22).
15. Ministerstwo Finansów (2019), *Rząd przyjął projekt wprowadzający obowiązkowy mechanizm podzielonej płatności w wybranych branżach*, <https://www.gov.pl/web/finanse/rzad-przyjal-projekt-wprowadzajacy-obowiazkowy-mechanizm-podzielonej-platnosci-w-wybranych-branzach> (dostęp: 14.07.2019).
16. Mojsiewicz M., Tarczyński W. (2001), *Zarządzanie ryzykiem*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.
17. OECD (2016), *Consumption Tax Trends 2016. VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues*, <https://read.oecd-library.org> (dostęp: 16.11.2018).
18. PwC (2015), *Split Payment. Raport PwC*, <https://www.pwc.pl> (dostęp: 13.11.2018).
19. Rzeszutek M., Szydełko Ł. (2018), *Metoda podzielonej płatności i jej wpływ na zarządzanie płynnością finansową przedsiębiorstwa – wybrane aspekty*, <https://www.dbc.wroc.pl> (dostęp: 13.11.2018).
20. Skorupka D. (2008), *Zarządzanie ryzykiem w przedsięwzięciach budowlanych*, <http://www.yadda.icm.edu.pl> (dostęp: 06.11.2018).
21. Tratkiewicz T. (2017), *Model podzielonej płatności – remedium na oszustwa w VAT?*, <https://journals.umcs.pl> (dostęp: 16.11.2018).
22. *Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2018 poz. 62).
23. Witwicka K. (2018), *Obowiązkowy split payment od 2019. Zmiany w branży budowlanej*, <https://podatki.gazetaprawna.pl> (dostęp: 30.11.2018).

LIQUIDITY MANAGEMENT OF CONSTRUCTION COMPANIES AND THE INTRODUCTION OF A SPLIT PAYMENT MECHANISM BY THE POLISH LEGISLATOR

Abstract: The implementation of the split payment mechanism rises anxiety among entrepreneurs who are afraid of losing financial liquidity. This article aims to present a selected element of risk management in the form of a solution that eliminates the risk of losing financial liquidity of enterprises as a result of introducing a split payment mechanism by the Polish legislator. The theoretical considerations presented in the article have a complementary function to the results of the survey. The survey was conducted on the members of the Silesian Chamber of Civil Engineers who are owners or co-owners of small and medium-sized construction companies. The respondents selected for the research procedure had also to be in the past investment supervisors supervising the construction works settled on the basis of partial invoices.

Keywords: construction, construction project, risk management